Erindringer om slægt og hjemstavn og betragtninger om livet

Skrevet af Dagny Nielsen Slægts ID: 2.G.2.A

Indleveret af Anni Dhejne Slægts ID: 2.F.7.G.2

Dagny er født den 16. januar 1910 i Kankbølle Mark, datter af Anton Sørinus Nielsen og Mette Marie Pedersen.
Dagny Nielsen var ugift, hun boede hjemme hos sine forældre hvor hun aktivt tog del i arbejdet på gården. Efter deres død overtog hun sit fødehjem hvor hun boede til sin død.
Der blev værnet om de gamle ting og stuerne var fyldt med arvestykker og indrettet som på hendes bedsteforældres tid. Blandt arvestykkerne var blandt andet nogle fine gamle sølvskeer, bryllupsgave til tipoldeforældrene Ellen Povlsdatter og Jens Nielsen i 1802. (Disse var jeg så heldig at arve efter Dagny)
Dagny var hele livet interesseret i håndarbejde, engageret i foreningsarbejde og Højskolebevægelsen. Ophold på Egå Efterskole, Antvorskov og Askov højskoler havde givet hende store oplevelser som hun ofte fortalte om.
Dagny har også undervist i gymnastik og håndarbejde og var meget dygtig til at brodere, væve og kniple. Meget flotte håndarbejder blev tryllet frem. Smukt broderede duge og sengelinned efterlod hun sig. Til mig lavede hun nogle flotte kniplinger, som nu smykker mit hovedtøj på min folkedragt, af resterne blev der syet en dåbshue.

Dagny havde stor interesse for slægten og var i mange år formand for slægtsforeningen. Hun påtog sig i en årrække arbejdet med at føre slægtsforeningens register over medlemmerne og tog initiativet til udgivelsen af slægtsbøgerne i 1972 og 1981.

.

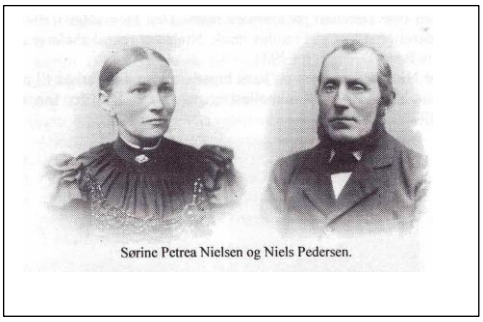
Sørine Petrea Nielsen og Niels Pedersen.

Marie og Sørinus Nielsen.

Dagnys nedskrevne erindringer stammer fra et af hendes stilehæfter fra 1936.
Hun skriver om sin slægt, hendes hjemegn og betragtninger om livet på landet i fire forskellige opgaver, hvilket kan læses på de efterfølgende sider.

1. Træk fra min slægts historie
2. Min Hjemegn
3. Hvordan former livet sig for de unge på landet
4. Er der en grund til at fremhæve De Gode Gamle Dage på nutidens bekostning

Træk fra min slægts historie

Din egen dag er kort med slægtens lang, læg øret ydmygt til dens rod forneden.

Årtusinde, toner op i gråd og sang, mens toppen suser imod evigheden.

Vil du vide noget om dit folk, må du kende hele dets historie.

Vil du kende dig selv, må du kende din slægt.

"Henfarne slægter – Forglem dem ej! i arv de gav dig en ædel gave" Sådan synger Joh. V. Jensen i sangen Hvor smiler fager den danske kyst, og opfordrer os til at værne om arven og ære mindet.

Når jeg skal fortælle om min slægt, vælger jeg at fortælle om min mors slægt, for den ved jeg mest om og kender bedst. Så langt tilbage vi kan følge den, er det helt en bondeslægt, og langt den største part af efterkommere dyrker endnu Danmarks jord.

Det første minde om slægten knytter sig til den lille landsby Kankbølle i nærheden af Århus. Hjemstavnsforskerne fortæller os, at i gamle dage tilhørte jorden her Kannikkerne ved Århus Domkirke, så derfra stammer navnet. Selve byen, når nu den kan kaldes sådan, består den dag i dag kun af fem gårde og et hus. Udflyttergårdene er af yngre dato.

I en af disse gårde boede min tipoldefar. Han hed Jens Nielsen og var fra Haldum. Han blev gift i 1802 med Ellen Poulsdatter fra Kankbølle, og de blev formodentlig bosiddende i hendes hjem.

Gården hørte på det tidspunkt under Vosnæsgård, men blev en nat tabt i kortspil til ejeren af Skårupgård. Få år efter indbetalte Jens Nielsen Tiende og fik gården til fri ejendom. Den var dengang på ca. 100 tønderland, deraf ti i løvskov. Rundt om denne skov pløjede han en dyb grøft som skel, og denne bedrift kostede ham to heste.

Disse ting tyder på at han var en dygtig mand. I ægteskabet var fire børn. Den ældste søn, Niels Jensen blev gift med Ane Sørensdatter fra Nabogården, og der boede de så længe hun levede.
De havde fire små piger og ingen af dem var voksne, da moderen døde, men hendes søster, hvis forlovede var død, havde medlidenhed med de små og giftede sig med deres far. Kort tid efter døde de to ældste piger af en smitsom sygdom.

Niels Jensen overtog da sin faders gård og gav to rigsdaler i bytte. Der fortælles at han var meget ked af flytte. I andet ægteskab havde han seks børn, så der voksede otte søskende op i hjemmet.

Han var sognefoged og en af sognets mest ansete mænd. Han byggede et stort, nyt stuehus til gården. Det var mit indtryk at han var en retsindig mand med en fast vilje.

En af disse otte søskende var min Bedstemor Sørine Petrea, og enkelte af hendes søskende kender jeg godt, men nogle har jeg kun et dunkelt minde om. Alle disse søskende levede og var med til den yngstes sølvbryllup. Nu er de alle gået bort og ligeså deres ægtefæller med undtagelse af den yngste brors kone, som endnu kan rejse omkring på besøg hos familien.

Bedstemors to ældste søstre, kan jeg lige huske, som meget gamle koner med rynker i ansigtet og hvide, pibede hovedkapper. En anden søster mindes jeg også, som en meget gammel kone der var præget af alderdommen, men hun havde bevaret sit muntre, venlige sind, og jeg tror aldrig, jeg har set hende uden at hun sad med strikketøjet og strikkede strømper.

Den ældste af brødrene, Jens Nielsen fik fødegården. Nu ejes den af hans svigersøn Ingvard Jørgensen. Jens Nielsen var en virksom mand, og det fulgte ham i en høj alder. Han blev meget døv, men var aldrig bitter og mismodig. Børnebørnene flokkedes om ham, han kunne trods sin meget tunge hørelse altid med lethed omgås børn og vinde deres tillid. Han var tillige en ivrig biavler og havde en stor bigård, den gav ham beskæftigelse hele sommertiden. Gennem megen læsning fulgte han begivenhedernes gang i litteraturens rige verden.

Johannes Nielsen, som var den yngste af flokken, forlod landbruget og bosatte sig i Århus som banearbejder. Det er den eneste, der i sin ungdom kom ud at se sig om. Det var ellers ikke skik blandt bønderne i disse tider.
Johannes Nielsen var en høj kraftig mand og blev garder. Under soldatertiden i København blev han angrebet af tyfus og hans gamle moder foretog den lange rejse til hovedstaden og sad ved sin søns sygeseng. Heldigvis fik sygdommen en god udgang og Johannes overlevede og blev en gammel mand. Det var dengang en stor begivenhed, at en gammel kone rejste så langt, og det var endnu mere mærkeligt, at en ondartet sygdom blev vel overstået.

Disse tre brødre og fem søstre blev alle gift, og i næsten alle hjem var der mange børn Fra et enkelt hjem udgik ti voksne børn.

På slægtsgårdens mark byggedes to gårde, hver på ca. 20 tønderland. Den sidste blev bygget i 1876, og det er mit hjem. Her boede Bedstemor Sørine Petrea i 58 år, fra hun blev gift, til hun døde.

Bedstefar hed Niels Pedersen og var fra Hesselballe, en lille landsby i nærheden. Hans slægt stammer ellers fra Helgenæs. Bedstefar døde i 1905 i en alder af 53 år. Tre børn var døde som ganske små, og kun to børn blev voksne, en søn Niels og en datter Mette Marie, som altså er min mor.

Da Far og Mor blev gift 8. november 1907 overtog de gården og Bedstemor blev boende hos os indtil hun døde for næsten tre år siden. Med glæde tænker vi på hendes færd i hjemmet. Hun var en kvinde som bevarede ungdomssindet under de grånende hår. Da jeg var lille, sad jeg på hendes skød og tog de første sting. Om vinteren i mørkningstimen fortæller hun om markens og skovens dyr og himlens vingede fugleskare, mens kakkelovnsilden kastede sit farveskær i striber ud over stuen. Siden kom sagnene og vort lands historie i små spredte solstrålefortællinger, vældende frem af et sind, der midt mellem smil og gråd helt levede med i ordene, så man måtte lytte.
Jeg fristes til at sige, hun kunne sin Danmarkshistorie udenad og på vers fra Kong Skjold og til 1864. Hint skæbnesvangre år, da det kostede noget at være dansk, og den nationale følelse blev inderliggjort i Sønderjydernes kår, rørte hendes hjerte.
Hun var først og fremmest en from kvinde, der tog livets mange glæder og store sorger af Guds hånd. Kristentroen bar hende gennem livet, indtil hun en smuk sommermorgen drog sit sidste suk, mens dagen vågnede og kirkeklokkens morgentoner lød ind i stuen til os og forkyndte, at livet går gennem graven. Hendes minde lever iblandt os, og vi takker for det.

”Mens graven kastes, Vuggen gynger, og liv udsletter dødens spor”

I efteråret var vi til slægtsfest i Århus hvor efterkommere af disse otte børn var samlet, desværre ikke fuldtallig. Vi var ca. 150, men hvis alle havde kunne give møde, var vi blevet dobbelt så mange. De, som var med, havde en festlig dag. Vi mindedes dem, som har været, og glædede os med dem som er, og håber at mødes igen ad åre.

Min Hjemegn

”Jeg lagde min gård i den syngende blæst, hvor bakken hun skråner mod sønder”

Disse linjer passer så udmærket på min bedstefar Niels Pedersen, som har bygget den gård hvor vi bor. Den ligger på Jyllands østkyst, et par mil nordøst for Århus, med vid udsigt til alle sider. Vi bor nemlig ikke i landsbyen, men ude på marken, hvor der er mere frit.
Her kan de friske vinde tumle sig, når det er deres tid. I varme sommerdage, når landet ligger i solglans, er her meget smukt, da går blikket over frugtbare marker til Kalø Vigs blinkende bølger, og længst ude i horisonten hæver Molslandet sig op af havet med sine runde bakketoppe og hvide husgavle.
Inderst i Vigen ligger Kalø Slotsruin, i gamle dage en stærkt befæstet borg, kun forbundet til fastlandet med en smal landtange. Her var det at Gustav Vasa sad fanget; men nu holdes der Folkemøder på pladsen.
Længere inde i landet ved byen Hornslet ligger Rosenholm Slot, som endnu tilhører Rosenkrantzernes berømte slægt. Slottet er omgivet af en smuk park, men da det er beboet en stor del af året, er det vanskeligt at få lov til at spadsere i parken og endnu vanskeligere at komme ind og se hvad der skjuler sig inden for murene.
Hornslet er en stor ny by med brede gader, butikker, sygehus og en stor ny skole, der helt igennem er opført efter højmoderne mønster. I udkanten af byen står kirken med sine røde mure, den samt nogle meget gamle, men velholdte og smukke gårde af bindingsværk, er den eneste levning fra gamle tider. Det var hertil Falkenstjerne kom som præst, da han ikke magtede at opretholde Højskolen i København. Han var allerede på det tidspunkt så medtaget af sygdom, at han kun holdt sytten prædiker i kirken i løbet af et par år. Nu kan man finde hans grav på kirkegården.

Landevejen fra Århus til Grenå har ord for at være en af de smukkeste i vort land. De første fire-fem mil følger den kysten, allerkønnest tror jeg den er oppe fra den store Vejlby Bakke, lige uden for Århus. Når jeg kommer cyklende der og har villakvartererne og det blinkende hav nærmest for øjet, og videre ud ligger landet med landsbyer og kirker og jævnlig pyntet med små lysegrønne bøgeskove, kan jeg ikke lade være med at synge; det syn taler så stærkt til sindet, at jeg må give følelserne luft i sangen.

Egå efterskole er et godt samlingssted for egnens ungdom, der hører vi alvorsord i foredragssalen og leger på Sønderhøj af hjertens lyst i de lyse sommeraftener.

I Århus er der meget at se, og jeg synes det er en smuk by. Den er omgivet af villakvarterer, hvoraf de flotteste ligger ved kysten.

Af byens seværdigheder bør først og fremmest Den Gamle By nævnes, hvor man kan gå en hel lang dag uden at blive træt og uden at blive færdig. Her er de gamle huse med svalegang og smalle gader med toppede brosten, en hel lille idyllisk by er det.
Inde i husene kan man se hvordan hjemmene har været indrettet og hvad der har været skik og brug til forskellige tider, der er blandt andet en stor og værdifuld samling af håndarbejde.
Alt det kan ikke beskrives, det må ses. Uden om ”byen” ligger Botanisk Have, så der er virkelig en stille og rolig plet ved siden af landevejens larm.

Midt i byen hæver Domkirken sit høje tårn op mod himlen, den er smuk, men har dog ikke så mange seværdigheder som f.eks. de sjællandske kirker.
Bag kirken er Latinerskolen, og mellem skolen og kirken står et mindesmærke for Morten Børup, ham der løb fra plov og bondehors for at tugte drenge til lærde mænd i Aars.

Teatret og den gamle bydel findes her, men på den modsatte side af kirken de brede gader og store forretninger.
Der er mange store fabriksvirksomheder i byen, og den har en stor havn. Nu er Århus også universitetsby og der er rejst et stort stadion, hvor der dyrkes sport.

Der er også flere smukke anlæg, hvoraf Mindelunden er langt den smukkeste med rosenhaven og det hvide kongeslot i skovkanten. Mindesmærket for de sønderjyder der faldt i verdenskrigen, langt borte fra deres hjemland, blev afsløret for to år siden i overværelse af en vældig menneskemængde. De smukke relieffer i mindegården taler deres tavse, alvorlige sprog, der er højtideligt i mindegården.

Mere end vi selv aner, er omgivelserne med til at danne mennesket.
Det sætter sit præg, om man er opfødt i en by eller på landet.
Om egnen er barsk eller smilende.

Alle har dog hjemkærligheden i bryst, som Aakjær udtrykker det så smukt.

Hvad var vel i verden det fattige liv
med al dets fortærende tant,
om ikke en plet med en dal og lidt siv
vort hjerte i skælvinger bandt!
Om ikke vi drog fra det yderste hav
for bøjet og rynket at stå
og høre de kluk,
de mindernes suk
fra bækken, vi kyssed´ som små!

En følelse af samhørighed med de hjemlige egne og en tryghed gennemrisler mig, når jeg længe har været borte og atter står på de kendte steder.

Tænker jeg på mit hjem, ser jeg også egnen for mig. Markerne, i deres med årstidens vekslende skønhed. Havet med skibene.

Helst mindes jeg det syn, jeg har fra mit vindue en stille sommeraften: Tågen ligger lavt over marken, og lysene fra Århus by tindrer, mens månen bygger sin gyldne bro fra strand til strand.

Hvordan former livet sig for de unge på landet?

Har man været barn på landet og er opvokset på en bondegård, vil den unges arbejde på en smuk måde blive en fortsættelse af barnets leg.

På landet er det jo sådan, at børnene tidligt kan begynde at gøre nytte. Ingen andre steder kan man tage børnene med til arbejde.
Fabriksarbejdere og kontorfolk kan ikke have børnene med på arbejdspladsen, men må sende dem til børnehaver eller have en pige til at passe dem i hjemmet.
Børnene ville også være dårligt tjent med at opholde sig på en fabrik og på kontorer.
Selv en husmor i byen som passer sit hjem og sine børn, vil ikke kunne skaffe børnene kår, der kan sammenlignes med landets.
Disse forhold har også betydning når unge skal vælge sin livsstilling, og de gør sig stærkt gældende i menneskenes præg og livssyn.

Barnet begynder meget tidligt at efterligne far og mors arbejde, og med deres sikre iagttagelsesevne og dets virketrang tilegner sig både viden og færdigheder, der vil være det til stor gavn senere i livet.
"Hvad man i ungdommen nemmer, man i allerdommen glemmer" siger et gammelt ord.
Heri ligger landboungdommens praktiske fordele, thi landbruget er et så omfattende arbejde og så fremmedartet for byboerne, at det volder dem stort besvær at sætte sig ind i det.
Men børnene på landet er vokset op sammen med dyrene og blomsterne og er venner med dem. De er legekammerater. Blomsterne er feer og eventyrprinsesser, og hunden en firbenet ven, man kan trygt bore sit hoved ind i dens lodne pels, thi den er både klog og trofast.

Hele dette myldrende liv og den åbne friske natur omgiver den unge på landet, enten man arbejder på marken eller i huset.

Foråret og sommeren er den travle tid, men tillige den kønneste tid.
De pløjer markerne, og sæden lægges i jorden, mens lærken jublende stiger mod den blå himmel.
Det er altid festligt når bondens karl går fløjtende bag plov og harve og driver på hestene, som vågner efter deres vinterdvale, mens gamlingen varmer sig i solskinnet ved husgavlen.
Nu gælder det at passe tiden. Solen varmer og sæden gror og rappe hænder er i virksomhed tidligt og silde.
Her er intet, der hedder otte timers arbejdsdag, for mange er det blot at hænge i fra tidlig morgen til mørket breder sig.

Næsten inden man tænker over det, melder efteråret sig med høst af korn og frugt.
Årets velstand skal bringes i lade. Høstmaskinerne skrider nu brummende over markerne og binder negene "og aldrig så jeg en sol så skøn, som den, der gik ned mellem traver".
I huset er der travlhed med at sylte og henkoge havens afgrøder, det er et godt vinterforråd.

Vinteren er den rolige tid, så tager man et pust efter sommerens slid.
Da kan der blive tid til at læse og lignende. Aftenskolerne går udmærket mange steder på landet.
Det er dog særligt den daglige gerning der skal plage ungdommens sind. Desuden er der mange, som mest tænker på at få fritid.
Man har ikke rigtig interesseret sig for det arbejde, der udføres for andre mennesker.
Hvor der er et spændt forhold mellem husbonden og tjeneren går arbejdet ofte efter klokkeslæt, som på en fabrik.
Den gode gamle skik med at medarbejderen samles med familien i dagligstuen er desværre mange

steder bortfalden.
I landbohjemmene er det mennesker der virkelig er medarbejdere, i ordets bedste forstand, der trænges til både ude og inde.

Hvad foreningslivet angår, kender jeg kun til gymnastikken. Det er derigennem, jeg har lært egnens ungdom at kende.
Som ganske ung begyndte jeg at gå til gymnastik og i de foreninger jeg kender, leves der et fornøjeligt og sundt kammerat liv.
Også folkedansen dyrkede vi der og jeg synes at dans under de former er særligt at foretrække.
Der er et særligt smittende humør over dansen, alle stive former er borte, den er dansk.
Det er særligt gennem arbejdet i gymnastikforeningen, der er lejlighed til at komme i forbindelsen med ungdommen, thi der skal være noget at samles om og hertil egner sig gymnastikken sig, den er god og sund.
Flere steder står den i forbindelse med foredragsforeninger, i det håb også på den måde at skaffe de unge en berigelse.
De mange sommerstævner som afholdes inden for idrættens område, er de steder hvor ungdommen kan mødes til leg og fest under de smukkeste former.

Det er absolut en fordel at menneskene bor i mindre landsbyer, kender hinanden og er mere afhængige af hinanden end storbyens beboere er.
Har man et arbejde på en bondegård, får man tilknytning til alle der, og jeg mener der ligger en stor rigdom i dette arbejdsfællesskab, idet man lærer at tage hensyn, ikke blot til jævnaldrende, men også til både børn og voksne.

Er der en grund til at fremhæve De Gode Gamle Dage på nutidens bekostning

Hver gang en ny generation vokser til og skal overtage styret og ansvaret, bliver der let en vis spænding mellem unge og ældre.
Hvordan vil ungdommen vogte Arven, Åndslivet, Slægtsgården, Forretningen eller hvad det nu er de overtager.
Vil sønnen bryde faderens bygninger ned og på ruinen rejse sit eget hus, eller vil han jævnt og støt arbejde videre i den gamle gænge.
Mange har høje idealer, men ikke evne og udholdenhed til at føre det frem, der i de unge år stråler for tanken.
Ofte kommer de unge hjem efter at have prøvet større forhold og så synes de pludselig at det hjemlige er blevet for småt. De prøver på at udvide rammerne og forandrer på gammel sæd og skik.
Dette kan så fremkalde et misforhold mellem unge og ældre så forståelsen mellem dem går tabt.
Når så mange ældre synes at fortiden er bedre end nuet, kommer det vel også af, at mens det var deres tid, da det gjaldt for dem, og de havde ansvaret og mulighederne.
Hvad særligt prægede da denne tid, som de gamle nu taler om med begejstring?

Det var først og fremmest højskolen, den opstod ung og frisk med sang og med glæde til arbejdsdagen. Den betød en højnelse af den enkeltes personlige værd, og de der virkelig kom i forbindelse med højskolens ånd, glemte det aldrig. De tog denne forunderlige glædeskilde med ind i det hjem de byggede, til at tære på i trange tider. Og der blev sang og fortælling for de små.

Mens det særligt var landbefolkningen der blev præget af Højskolerne, dukkede en modsat retning frem i hovedstaden, Brandesianisme som stod for radikalt frisind, men den fik ikke den store udbredelse og vandt slet ikke indpas på landet.

Den økonomiske situation var også ganske anderledes. Da kunne enhver ærlig arbejder få det håndværk han ønskede, og ville han udrette noget kunne han skaffe sig gode kår.
Nu derimod nedbryder arbejdsløsheden en masse mennesker, og for vort lands vedkommende er understøttelse blevet en magelig sovepude for nogle.
Forskellen mellem land og by, som ellers på mange måder er ved at udslettes uddybes derimod her; thi når bønderne i sommertiden mangler medarbejdere, kan de ingen hjælp få, til trods for at der går mange unge i byerne og mangler beskæftigelse.
Kommer disse endelig ud på landet, viser det sig ofte, at de slet ikke egner sig til arbejdet.
Hvordan kan det dog være at denne lysegrønne verden, hvor udviklingen tilsyneladende skred fremad uden igen at kunne standses, nu er forvandlet til en forfærdelsens dal, der drypper af blod?
Er det teknikkens skyld? Har alle de moderne bekvemmeligheder, som hjemmene nu er fyldt med, gjort mennesker magelige, vege, ubeslutsomme og karakterløse.
Eller er det måske fabrikkerne, der kan drages til ansvar for at så meget alsidigt og værdifuldt arbejde er taget bort fra hjemmet og gjort det til et ensidigt maskin-arbejde.
Er det måske rigdommen der i efterkrigsårene strømmede til landet, som har gjort menneskeheden fordringsfulde og verdslige?
Hvis grunden er den sidste, er det jo bare godt denne guldflod er standset.
Er der da intet i tiden der kan måle sig med fortiden, og som vi kan pege på med stolthed, når denne store fortid helt vil overstråle nuet?

Højskolen står dog endnu og ungdommen flokkes nu der, for at lytte og suge næring af historiens uudtømmelige væld.
Endnu digtes, drømmes og synges der i gamle Danmark, og ungdommen bekender sig til Fædrelandet i lyst og nød på Dybbøl banke.
Gymnastikken blomstrer som aldrig før og får verdens ry.
Findes der ikke endnu gode, solide hjem, hvor små og store har godt i sinde?
Ser man kun håbløsheden og hører kun drønet af kanonerne?
Venter man kun på denne dag, da de vil ødelægge vores land?
Også den ungdom der marcherer taktfast frem ad de større veje, har en lysende ide og værner sig til sidste dråbe blod.
Vi vil også værne vort.

Er det alligevel ikke de største tider, når livet sættes ind for det bedste vi ejer og har?
Er den tid du har helte og martyrer ikke at fortrække fremfor for digtene og sangene?

Nutiden gror af fortiden, set fra dette synspunkt er at klage uberettiget, vi må høste som vi sår.

Når de ældste taler om deres ungdomstid er besværlighederne overvundet og kun det gode huskes. Således vil vi, der er unge nu, vel også engang se på vor tid; thi først når begivenhederne er afklaret af tidens strøm, vil de kunne bedømmes.

Hvordan så end øjeblikket er, må vi se at få det bedst mulige ud af det.

Det er vores NU som vi skal leve og virke i, og vi har kun dette NU.